

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นสำคัญที่จำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ทำนาในอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ (2) ศึกษาความรู้เกี่ยวกับการใช้และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ในอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ (3) ศึกษาการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ในอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ และ (4) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ในอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากร คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ปลูกข้าวรอบที่ 1 ปีการผลิต 2555/56 ในอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 12,735 คน

1.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวนโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ซึ่งผู้วิจัยยอมให้มีความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกินร้อยละ 5 จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 388 ตัวอย่าง และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Sampling)

1.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีทั้งคำถามแบบปลายปิดและคำถามแบบปลายเปิด แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวและการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ตอนที่ 3 การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร และตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Pre-test) โดยสัมภาษณ์ประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 ราย เพื่อปรับปรุงข้อคำถามได้ค่า

Cronbach's alpha ในเรื่องการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าว เท่ากับ 0.89 แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงทั้งหมด 388 คน คิดเป็นร้อยละ 100.0

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติคือ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 50.7 ปี จบการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 6 มีสมาชิกในครัวเรือน 5 คน มีแรงงานการเกษตรในครัวเรือน 3 คน ส่วนใหญ่มีหนี้สินโดยได้รับแหล่งเงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำนาประมาณ 29.20 ปี ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าวจากอาสาสมัครเกษตรประจำหมู่บ้าน มีพื้นที่ปลูกข้าว 20.32 ไร่ รายได้ปีละ 139,331.53 บาท

1.3.2 ความรู้เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าว

1) ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าว เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับปานกลาง แต่มีความรู้เรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ มาตรฐานความชื้นต้องไม่เกิน 14 % ด้านเมล็ดพันธุ์สุทธิต้องมีไม่น้อยกว่า 98 % เปอร์เซ็นความงอกต้องไม่ต่ำกว่า 80 % เมล็ดพันธุ์อื่นปนได้ไม่เกิน 20 เมล็ดใน 500 กรัม ปริมาณข้าวแดงต้องไม่เกิน 10 เมล็ด ใน 500 กรัม

2) ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับมาก โดยสรุปผลแยกตามประเด็นดังนี้

2.1) การตรวจสอบเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในการสุ่มตัวอย่างเมล็ดพันธุ์โดยสุ่มเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ครบทุกส่วนของกระสอบมาทดสอบความงอก แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับ วิธีทดสอบ % ความงอกที่ถูกต้องการกำจัดข้าวเรือ

2.2) การกำจัดข้าวเรือ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการกำจัดข้าวเรือก่อนเปลี่ยนพันธุ์ข้าว หรือ เริ่มทำแปลงขยายพันธุ์ครั้งแรก และทราบว่า การตกกล้าในนาและปักดำด้วยคน ต้องกำจัดข้าวเรือในแปลงที่จะใช้ตกกล้า

2.3) การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในการเลือกใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งผลิตที่เชื่อถือคือเมล็ดพันธุ์ข้าว ที่ได้รับรองมาตรฐานจากกรมการข้าว การสุ่มเมล็ดพันธุ์เพื่อตรวจสอบ และความงอกก่อนปลูก ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวในอัตรา ≤ 7 กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับปลูกแบบปักดำด้วยคน การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวในอัตราและ 15 -20 กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับการ

ปลูกแบบหว่านสำรวย การเตรียมเมล็ดพันธุ์ในการปักดำโดยนำเมล็ดพันธุ์ ข้าวแช่ในน้ำสะอาด นาน 1 - 2 ชั่วโมง นำขึ้นหุ้มอีก 36 - 48 ชั่วโมง จนเมล็ดงอกเป็นคุ่มตา รากงอกประมาณ 1-2 ซม.

2.4) การตัดพันธุ์ปน เกษตรกรส่วนใหญ่มีทราบดีว่าการตัดพันธุ์ปน คือ การถอนหรือทำลายพันธุ์อื่นที่ไม่ใช่พันธุ์ที่ต้องการ การตัดพันธุ์ปน ทำได้ 5 ระยะ คือ ระยะกล้า ระยะแตกกอ ระยะออกดอก ระยะโน้มรวง ระยะสุกแก่ และมีเกษตรกรเกือบครึ่งหนึ่งที่ไม่ทราบว่า การตัดพันธุ์ปน ควรทำอย่างน้อย 3 ระยะ คือ ระยะแตกกอ ออกดอก โนมรวง

2.5) การเก็บเกี่ยว เกษตรกรส่วนใหญ่ทราบว่า ควรเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ ข้าวที่ระยะสุกแก่ ประมาณ 25- 30 วันหลังข้าวออกดอก 80 % ทำความสะอาดรถเกี่ยววนวก่อนเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ ควรเกี่ยวข้าวขอบแปลงแยกออกเพื่อทำความสะอาดรถเกี่ยววนวกครั้งก่อนเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ ทำความสะอาดภาชนะบรรจุ และรถบรรทุกก่อนเก็บเกี่ยว และซักตากเมล็ดพันธุ์

2.6) การลดความชื้น เกษตรกรส่วนใหญ่ทราบว่า หากเกี่ยววนวกให้ลดความชื้นภายใน 24 ชั่วโมง หลังจากเก็บเกี่ยว และควรมีการลดความชื้นเมล็ดข้าวลงให้ เหลือ 12-13% หลังจากเก็บเกี่ยว ตากข้าวบนลานตากในสภาพที่มีแสงแดด 2-3 แดด การเกลี่ยเมล็ดข้าวที่ตากบนลานตากให้สม่ำเสมอหนาประมาณ 5 เซนติเมตร ขณะตากเมล็ดพันธุ์ข้าวควรพลิกเมล็ดข้าวบ่อยๆ ช่วงกลางคืนทำการรวมกองข้าว และใช้วัสดุคลุมกอง ข้าวในตอนกลางคืนเพื่อป้องกันน้ำค้างและฝน

2.7) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวและการเก็บรักษา เกษตรกรส่วนใหญ่ทราบว่า การสีฟัดทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ และ แยกเมล็ดลีบและสิ่งเจือปนต่างๆ ออกก่อนเก็บรักษา การบรรจุเมล็ดพันธุ์ข้าวในกระสอบที่สะอาด การวางกระสอบเมล็ดพันธุ์ข้าวบนไม้รองสูงจากพื้น 5-6 นิ้ว โรงเก็บที่มีอากาศถ่ายเทสะดวก และห่างจากผนังประมาณ 1 เมตร ไม่ควรนำเมล็ดพันธุ์ข้าวใหม่ไปรวมกับเมล็ดข้าวเก่า หรือวัสดุอื่นๆ การติดป้ายแสดงชื่อพันธุ์ข้าวไว้ที่กระสอบบรรจุเมล็ดพันธุ์

1.3.3 การใช้เมล็ดพันธุ์

1) วิธีการทำนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ทำนาหว่านสำรวย มีส่วนน้อยมากที่ทำนาดำ

2) พันธุ์ข้าวที่ปลูก เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 รองลงมาเป็นพันธุ์ กข15 กข6 มะลิแดง พันธุ์พื้นเมือง และชัยนาท

3) แหล่งที่ได้มาของเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เลือกใช้พันธุ์ข้าวที่เก็บไว้เอง รองลงมาซื้อมาจากเพื่อนบ้าน ซื้อจากหน่วยงานรัฐ ตามลำดับ สำหรับเมล็ดพันธุ์ที่

เก็บไว้เองนั้นได้มาครั้งแรกส่วนใหญ่ได้มาจากการซื้อจากเพื่อนบ้าน รองลงมาคือได้รับแจกจากหน่วยงานรัฐซื้อจากหน่วยงานรัฐ ซื้อจากร้านค้าเอกชนและซื้อจากศูนย์ข้าวชุมชน ตามลำดับ

4) จำนวนปีที่เกษตรกรเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ พบว่าเกษตรกรส่วนมากจะเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าวมากกว่า 3 ปี รองลงมาเป็นทุกๆ 3 ปี ทุกๆ 2 ปี และทุก 1 ปี ตามลำดับ

5) เหตุผลที่เกษตรกรเชื่อมั่นคุณภาพเมล็ดพันธุ์ที่ไม่ได้เข้าสู่อุปการะรับรอง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เชื่อมั่นเนื่องจากเห็นแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและกระบวนการผลิต และมีส่วนน้อยที่เชื่อมั่นเพราะชื่อเสียงของผู้ผลิตฯ เป็นที่ยอมรับกับเกษตรกรทั่วไปจน ได้รับการบอกต่อ

6) การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมาก ไม่นำเมล็ดพันธุ์ข้าวใหม่ไปรวมกับเมล็ดข้าวเก่าหรือวัสดุอื่นๆ รองลงมา การบรรจุเมล็ดพันธุ์ข้าวในกระสอบที่สะอาดการวางกระสอบเมล็ดพันธุ์ข้าวบนไม้รองสูงจากพื้น 5-6 นิ้ว ทำความสะอาดภาชนะบรรจุ และรอบรรทุกก่อนเก็บเกี่ยว และซักตากเมล็ดพันธุ์ ควรเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ระยะสุกแก่ ประมาณ 25-30 วันหลังข้าวออกดอก 80 % หากเกี่ยววนดให้ลดความชื้นภายใน 24 ชั่วโมง หลังจากเก็บเกี่ยวแต่มีเกษตรกรเกือบครึ่งที่ไม่ทำการลดความชื้นเมล็ดข้าวลงให้เหลือ 12-13% และมีเกษตรกรเกินครึ่งไม่การสีฟัดทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ และแยกเมล็ดลีบและสิ่งเจือปนต่างๆ ออก ก่อนเก็บ ยังพบอีกด้วยว่าเกษตรกรเกือบทั้งหมดไม่เกี่ยวข้าวขอบแปลงแยกออกเพื่อทำความสะอาดเกี่ยววนดอีกครั้งก่อนเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ ไม่ทำความสะอาดเกี่ยววนดก่อนเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ ไม่มีการทดสอบความงอกของเมล็ดพันธุ์ก่อนปลูก และส่วนใหญ่เกษตรกรจะไม่มีการกำจัดข้าวเปลือกก่อนปลูกข้าวการสีฟัดทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ และไม่แยกเมล็ดลีบและสิ่งเจือปนต่างๆ ออก ก่อนหว่านตัดพันธุ์ปนเมื่อสำรวจแปลงนาแล้วมีพันธุ์อื่นปนไม่เกินร้อยละ 0.5 (1 : 200 ต้น)

1.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

1.4.1 ปัญหาในการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับประเด็น ไม่สามารถแจ้งรถเกี่ยววนดให้ทำความสะอาดเกี่ยววนดก่อนเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ได้ รองลงมาคือ วิธีการตัดพันธุ์ปนทำได้ยากและเสียเวลาขาดแรงงานในการตัดหลายครั้ง เมล็ดพันธุ์ข้าวมีราคาแพงแยกลักษณะพันธุ์ปนไม่ได้คุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่ได้มาตรฐานการสีฟัดทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ และแยกเมล็ดลีบและสิ่งเจือปนต่างๆ ออก ก่อนหว่านขาดเครื่องมือและแรงงานในการการสีฟัดทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ และแยกเมล็ดลีบและสิ่งเจือปนต่างๆ ออก ก่อนเก็บรักษาสภาพแปลงพันธุ์ข้าวไม่เหมาะสมไม่สามารถจัดการน้ำได้ สภาพดินเป็นกรด การคมนาคมไม่สะดวก ไม่มีรถแทรกเตอร์ หรือขาดเงินทุนจ้างไถหลายครั้งใน

การกำจัดข้าวเปลือกก่อนปลูกข้าวแหล่งของเมล็ดพันธุ์ข้าวมีจำนวนน้อยระยะทางไกลตลาดไม่เพียงพอในการลดความชื้น ภายใน 24 ชั่วโมงหลังจากเก็บเกี่ยว สภาพอากาศชื้น มีฝนตก ทำให้การตากเมล็ดพันธุ์เป็นไปได้ยาก และมีเกษตรกรเกือบครึ่งหนึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับมียุ่งจากหรือสถานที่เก็บเมล็ดพันธุ์ที่ดี 1 ใน 3 ของเกษตรกรไม่ทราบวิธีทดสอบความงอก ของเมล็ดพันธุ์ก่อนปลูก และมีเกษตรกรส่วนน้อยที่มีปัญหา ไม่สามารถ เก็บเกี่ยวข้าวในระยะเวลาพลับพลึง

1.4.2 ข้อเสนอแนะในการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร โดยเรียงลำดับจากการเสนอแนะจากมากไปน้อย ในประเด็นดังนี้

- 1) การตัดพันธุ์ปน เกษตรกรส่วนใหญ่ เสนอแนะให้จัดทำโปสเตอร์หรือป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับชนิดของพันธุ์ปนเป็นรูปภาพ และเจ้าหน้าที่รัฐควรให้ความรู้เกี่ยวกับการตัดพันธุ์ปนอย่างละเอียดจนเกษตรกรสามารถปฏิบัติได้
- 2) ความรู้เกี่ยวกับวิธีการทดสอบความงอก โดยเกษตรกรเกินครึ่งเสนอแนะให้ รมรงค์ให้มีการทดสอบความงอกก่อนปลูก เจ้าหน้าที่รัฐควรให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการทดสอบความงอก และประโยชน์จากการทดสอบความงอกของเมล็ดพันธุ์ข้าวราคาเมล็ดพันธุ์ข้าว
- 3) ราคาเมล็ดพันธุ์ข้าว เกษตรกรเกินครึ่งเสนอแนะให้มีโครงการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าว หรือธนาคารพันธุ์ข้าวในชุมชน
- 4) การลดความชื้นเมล็ดพันธุ์ข้าว เกษตรกรเกือบครึ่งเสนอแนะให้มีการส่งเสริมการทำลานตากข้าวของชุมชน
- 5) แหล่งของเมล็ดพันธุ์ข้าว เกษตรกรเกือบครึ่งเสนอแนะให้มีการส่งเสริมผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่ายในระดับหมู่บ้าน เพิ่มจากศูนย์ข้าวชุมชน
- 6) เมล็ดพันธุ์ข้าวมีคุณภาพ เกษตรกร 1 ใน 3 เสนอแนะให้ส่งเสริมผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่ายตามหมู่บ้านพัฒนากระดับโดยการตรวจและออกใบรับรอง
- 7) การกำจัดข้าวเปลือกก่อนปลูกข้าว เกษตรกรเกือบ 1 ใน 3 เสนอแนะว่าควรมีสินเชื่อแก่เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรในการซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร
- 8) แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เกษตรกร 1 ใน 4 เสนอแนะให้มีการจัดทำแปลงเมล็ดพันธุ์รวมในหมู่บ้าน โดยมีการคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมกรรมการข้าวควรมีแปลงขยายพันธุ์ข้าวเพิ่มขึ้น การจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
- 9) การเก็บเกี่ยว เกษตรกร เกือบ 1 ใน 4 เสนอแนะให้ส่งเสริมและรมรงค์ในการสร้างค่านิยมให้เกษตรกรและเจ้าของรถเกี่ยว หมั่นทำความสะอาดเกี่ยววนวด
- 10) การเก็บรักษาและการขนย้ายผลผลิต เกษตรกรเพียงเล็กน้อยที่เสนอแนะให้ควรมีสินเชื่อในการสร้างโรงเก็บผลผลิตแก่เกษตรกร

12) การทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ข้าว เกษตรกรเพียงส่วนน้อยที่เสนอแนะว่ารัฐควรสนับสนุนเครื่องจักรกลการเกษตรที่ช่วยในการแปรรูปเมล็ดพันธุ์ข้าว เครื่องตรวจสอบมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวในชุมชน เพื่อใช้ในการอ้างอิงในการซื้อขายข้าวกับโรงสีได้ด้วยอีกทางหนึ่ง เครื่องทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์

2. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ความรู้เกี่ยวกับการใช้และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว ปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ในอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

2.1.1 เพศ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เกษตรกรอายุเฉลี่ย 50.07 ปี สอดคล้องกับ กิตติชาติ ชาติยานนท์ (2550: 102) ศึกษาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรให้ได้มาตรฐานตามโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ในอำเภอสรพยา จังหวัดชัยนาท พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 47.10, 45.50 และ 50.98 ปี ตามลำดับ

2.1.2 การรับรู้ข่าวสารของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากอาสาสมัครเกษตร

2.2 ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว

2.2.1 ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานพันธุ์ข้าว เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับปานกลาง เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุค่อนข้างมาก เฉลี่ย 50.07 ปีและได้รับรู้ข่าวสารในระดับปานกลางซึ่งความรู้ดังกล่าวต้องใช้การจำมากจึงทำให้มีเกษตรกรหลงลืมได้

2.2.1 ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับมากแต่มีความรู้ในประเด็นดังนี้

2.2.2 การตรวจสอบเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับ วิธีทดสอบเปอร์เซ็นต์ความงอกที่ถูกต้อง เนื่องจากเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการใช้และการผลิตเมล็ดพันธุ์ในระดับปานกลาง

2.2.3 การตัดพันธุ์ปน มีเกษตรกรเกือบครึ่งหนึ่งที่ไม่ทราบว่า การตัดพันธุ์ปน ควรทำอย่างน้อย 3 ระยะ คือ ระยะ แดกกอ ออกดอก โน้มรวง เนื่องมาจากการตัดพันธุ์ปนหลายระยะ

เกษตรกรจึงไม่ทราบว่า ควรระยะใดบ้างประกอบกับการได้รับข่าวสารอยู่ในปานกลางจึงมีความรู้ไม่ครบถ้วน

2.3 การใช้เมล็ดพันธุ์

2.3.1 วิธีการทำนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ทำนาหว่านสำรวย สอดคล้อง การข้อมูลเฉลิมศักดิ์ ประสิทธิ์สุวรรณ (2548: 85) ศึกษาการผลิตพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของเกษตรกร ผู้เข้าร่วมโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวโดยการหว่านสำรวย

2.3.2 พันธุ์ข้าวที่ปลูก จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 รองลงมาเป็นพันธุ์ กข15 กข6 มะลิแดง พันธุ์พื้นเมือง และชัยนาท ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการขึ้นทะเบียนผู้ปลูกข้าวนา ปี 2555/56

2.3.3 แหล่งที่ได้มาของเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เลือกใช้พันธุ์ข้าวที่เก็บไว้เอง เนื่องจากขาดแคลนเงินทุนในการซื้อเมล็ดพันธุ์ สำหรับเมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้เองนั้น ได้มาครั้งแรกจาก ส่วนใหญ่ซื้อจากเพื่อนบ้าน มีราคาถูกกว่า และเห็นแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและ กระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

2.3.4 จำนวนปีที่เกษตรกรเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนมาก จะเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าวมากกว่า 3 ปี ขาดแคลนเงินทุนในการซื้อเมล็ดพันธุ์ เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ มีหนี้สินและมีรายได้น้อย

2.3.5 การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร เกษตรกรเกือบครึ่งที่ไม่ทำการลด ความชื้นเมล็ดข้าวลงให้เหลือ 12-13% และมีเกษตรกรเกินครึ่งไม่การสีฟัดทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ ที่สมบูรณ์ และแยกเมล็ดลีบและสิ่งเจือปนต่างๆ ออก ก่อนเก็บ ยังพบอีกด้วยว่าเกษตรกรเกือบ ทั้งหมดไม่เกี่ยวข้าวขอบแปลงแยกออกเพื่อทำความสะอาดเกี่ยวนวดอีกครั้งก่อนเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ ไม่ทำความสะอาดเกี่ยวนวดก่อนเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ ส่วนใหญ่เกษตรกรจะไม่มีการกำจัด ข้าวเรือก่อนปลูกข้าวการสีฟัดทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ และไม่แยกเมล็ดลีบและ สิ่งเจือปนต่างๆ ออก ก่อนหว่าน เนื่องจากการจัดการดังกล่าวมีเทคโนโลยีที่ยุ่ยากจำเป็นต้องอาศัย ปัจจัย เช่นเครื่องจักร ลานตาก รถเกี่ยวนวดที่ไม่ใช่ของตนเอง จึงเป็นไปได้ยากในการจัดการ ซึ่ง สอดคล้องกับปัญหาส่วนใหญ่ของเกษตรกรรายได้น้อย

2.3.6 การทดสอบความงอกของเมล็ดพันธุ์ข้าว เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการ ทดสอบความงอก เนื่องจากเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ส่วนใหญ่ที่เกษตรกรใช้นั้น เกษตรกรผลิตเองเก็บเองจึง ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวได้ในอัตราที่สูง แทนที่จะเสียเวลาในการทดสอบความงอก

2.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

2.4.1 ปัญหาในการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับ เรื่อง ไม่สามารถแจ้งรถเกี่ยวมาดให้ทำความสะอาดเกี่ยววดก่อนเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ได้ รองลงมาคือ วิธีการตัดพันธุ์ปนทำได้ยากและเสียเวลาขาดแรงงานในการตัดหลายครั้ง เมล็ดพันธุ์ข้าวมีราคาแพงแยกลักษณะพันธุ์ปนไม่ได้คุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่ได้มาตรฐานการสีคัดทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ และแยกเมล็ดลีบและสิ่งเจือปนต่างๆ ออก ก่อนหว่านขาดเครื่องมือและแรงงานในการการสีคัดทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ และแยกเมล็ดลีบและสิ่งเจือปนต่างๆ ออก ก่อนเก็บรักษาสภาพแปลงพันธุ์ข้าวไม่เหมาะสมไม่สามารถจัดการน้ำได้ สภาพดินเป็นกรด การคมนาคมไม่สะดวก ไม่มีรถแทรกเตอร์ หรือขาดเงินทุนจ้างไถหลายครั้งในการกำจัดข้าวเรือ ก่อนปลูกข้าวแหล่งของเมล็ดพันธุ์ข้าวมีจำนวนน้อยระยะทางไกลลาดตากไม่เพียงพอในการลดความชื้น ภายใน 24 ชั่วโมงหลังจากเก็บเกี่ยว สภาพอากาศชื้น มีฝนตก ทำให้การตากเมล็ดพันธุ์เป็นไปได้ยาก และมีเกษตรกรเกือบครึ่งหนึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับมียุ่งยากหรือสถานที่เก็บเมล็ดพันธุ์ที่ดี 1 ใน 3 ของเกษตรกรไม่ทราบวิธีทดสอบความงอก ของเมล็ดพันธุ์ก่อนปลูก และมีเกษตรกรส่วนน้อยที่มีปัญหา ไม่สามารถเก็บเกี่ยวข้าวในระยะเวลาปลูก

2.4.2 ข้อเสนอแนะในการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร เกษตรกรให้ข้อเสนอแนะดังนี้ (1) กรมการข้าวควรมีแปลงขยายพันธุ์ข้าวเพิ่มขึ้น (2) มีการส่งเสริมผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่ายตามหมู่บ้านพัฒนากระดับโดยการตรวจและออกใบรับรองฯ เพื่อเป็นแหล่งกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวได้อีกทางหนึ่ง (3) ควรมีโครงการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าว หรือธนาคารพันธุ์ข้าวในชุมชน (4) การจัดทำแปลงเมล็ดพันธุ์รวมในหมู่บ้านโดยมีการคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสม (5) การจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร (6) รัฐสนับสนุนเครื่องจักรกลการเกษตรที่ช่วยในการแปรสภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว เครื่องตรวจสอบมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวในชุมชน เพื่อใช้ในการการอ้างอิงในการซื้อขายข้าวกับโรงสีได้ด้วยอีกทางหนึ่ง เครื่องทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ (7) รมรณรงค์ให้มีการทดสอบความงอกก่อนปลูก เจ้าหน้าที่รัฐควรให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการทดสอบความงอกประโยชน์จากการทดสอบความงอกของเมล็ดพันธุ์ข้าว (8) ควรมีสินเชื่อแก่เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรในการซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร (9) ควรมีการทำโปสเตอร์หรือป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับชนิดของพันธุ์ปนเป็นรูปภาพ เจ้าหน้าที่รัฐให้ความรู้เกี่ยวกับการตัดพันธุ์ปนอย่างละเอียดจนเกษตรกรสามารถปฏิบัติได้ (10) ส่งเสริมและรณรงค์ในการสร้างค่านิยมให้เกษตรกรและเจ้าของรถเกี่ยว หมั่นทำความสะอาดเกี่ยววด (11) ส่งเสริมการทำลานตากข้าวของชุมชน (12) ควรมีสินเชื่อในการสร้างโรงเก็บผลผลิตแก่เกษตรกร

ซึ่งปัญหาและข้อเสนอแนะที่พบส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการลงทุนในการใช้ซื้อหรือสร้าง อุปกรณ์สถานที่ ปัจจัยการผลิต ที่ใช้ในกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เนื่องจากเกษตรกรมีหนี้สินและมีรายได้น้อยจึงไม่มีเงินในการลงทุนดังกล่าว

3. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ครั้งนี้พบว่าประเด็นสำคัญที่ควรเสนอแนะไว้ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ควรส่งเสริมหรือพัฒนาความรู้และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตข้าว ให้อาสาสมัครเกษตรกรได้นำไปเผยแพร่ส่งต่อไปแก่เกษตรกร ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรได้รับข่าวสารเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าวส่วนใหญ่จากอาสาสมัครเกษตรกรประจำหมู่บ้าน

3.1.2 ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวให้มากยิ่งขึ้น เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับปานกลาง ซึ่งสิ่งสำคัญในการเริ่มต้นการเลือกใช้เมล็ดพันธุ์ที่ได้มาตรฐานและนำไปสู่การเริ่มต้นในการผลิตข้าวที่ดี

3.1.3 ควรให้ความรู้ในความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความรู้เรื่องการตรวจสอบเมล็ดพันธุ์ข้าว กล่าวคือเกษตรกรไม่รู้ วิธีทดสอบเปอร์เซ็นต์ความงอกที่ถูกต้องและไม่มีความรู้เกี่ยวกับการตัดพันธุ์ปน เพราะเกษตรกรเกือบครึ่งหนึ่งที่ไม่ทราบว่าการตัดพันธุ์ปน ควรทำอย่างน้อย 3 ระยะ คือ ระยะ แดกกอ ออกดอก โน้มรวง

3.1.4 ควรหาข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตข้าวพันธุ์ต่างๆและนำความรู้ให้ความรู้แก่เกษตรกรอย่างถูกต้องด้วย เพื่อให้ผลผลิตที่ดีและมีคุณภาพตรงตามพันธุ์ ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 รองลงมาเป็นพันธุ์ กข15 กข6 มะลิแดง พันธุ์พื้นเมือง และชัยนาท

3.1.5 ควรส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจำหน่ายในชุมชน พัฒนาให้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผลิตได้มาตรฐาน สร้างเป็นเกษตรกรต้นแบบในการเรียนรู้กระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับเกษตรกรในชุมชน และช่วยเสริมสร้างผลักดันการดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชนได้อย่างมีระบบมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาการเลือกใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกใช้พันธุ์ข้าวที่เก็บไว้เอง ขาดแคลนเงินทุนในการซื้อเมล็ดพันธุ์ สำหรับเมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้เองนั้นได้มาครั้งแรกจาก ส่วนใหญ่ซื้อจากเพื่อนบ้าน มีราคาถูกกว่า และเห็นแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

3.1.6 ควรให้ความรู้เน้นหนักเกี่ยวกับการจัดการพันธุ์ปนและระยะเวลาในการเปลี่ยนพันธุ์ข้าวที่ถูกต้องชี้ให้เห็นผลเสียเมื่อใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวไม่ได้คุณภาพ ซึ่งจากการศึกษา พบว่าเกษตรกรส่วนมาก ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้มาครั้งแรก จะใช้มากกว่า 3 ปีจึงจะเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าว จึงทำให้ทราบว่าข้าวของเกษตรกรมีความเสี่ยงที่จะมีพันธุ์ปนสูง จึงควรให้ความรู้เน้นหนักเกี่ยวกับการจัดการพันธุ์ปน ชี้ให้เห็นผลเสียเมื่อใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวไม่ได้คุณภาพ

3.1.7 ควรจัดทำแปลงเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการผลิตข้าวให้กับเกษตรกร โดยใช้แปลงที่เกษตรกรมีความเชื่อมั่นคุณภาพเมล็ดพันธุ์จากการเห็นแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและกระบวนการผลิต.

3.1.8 ควรจัดทำแผนในการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและเน้นให้ความสำคัญ ในประเด็นที่ค้นพบ ดังนี้เกษตรกรเกินครึ่งไม่การสีฟัดทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ และแยกเมล็ดลีบและสิ่งเจือปนต่างๆ ออก ก่อนเก็บ ยังพบอีกด้วยว่าเกษตรกรเกือบทั้งหมดไม่เกี่ยวข้าวขอบแปลงแยกออกเพื่อทำความสะอาดเกี่ยวนวดอีกครั้งก่อนเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ ไม่ทำความสะอาดเกี่ยวนวดก่อนเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ไม่มีการทดสอบความงอกของเมล็ดพันธุ์ก่อนปลูก และส่วนใหญ่เกษตรกรจะไม่มีการกำจัดข้าวเรือก่อนปลูกข้าวการสีฟัดทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ และไม่แยกเมล็ดลีบและสิ่งเจือปนต่างๆ ออก ก่อนหว่านตัดพันธุ์ปนเมื่อสำรวจแปลงนาแล้วมีพันธุ์อื่นปนไม่เกินร้อยละ 0.5 (1 : 200 ต้น)

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ว่าอยู่ในระดับใดได้มาตรฐานในการใช้เป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวหรือไม่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการส่งเสริมการเกษตร

3.2.2 ควรศึกษาการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน เพื่อให้ทราบเป็นสถานการณ์การดำเนินงานในด้านความสามารถในการกระจายพันธุ์ คุณภาพเมล็ดพันธุ์ การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้กับเกษตรกรในชุมชน ว่าอยู่ในระดับใดแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ได้หรือไม่

3.2.3 ศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาคุณภาพข้าวให้ตรงตามพันธุ์ เพื่อนำมาปรับใช้ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโดยทั่วไป